

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ

О.С. Афоніна

Сольфеджіо

2 клас

*навчальний посібник для другого класу
ДМШ та шкіл мистецтв*

Допущено Міністерством культури і туризму України
як навчальний посібник для учнів 2-х класів
початкових спеціалізованих мистецьких
закладів системи Міністерства культури і туризму

Видання друге, виправлене

Нотне видавництво "Мелосвіт"

Київ, 2006

Видавець Красовський В.Я.

Київ, 2006

Рецензенти:

Доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичної педагогіки
Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського
В.Д.Шульгіна,

Кандидат мистецтвознавства, викладач-методист
Київського державного Вищого музичного училища ім. Р.М. Глієра
Т.Й. Постоловська,

Голова ПЦК музично-теоретичних дисциплін
Симферопольського музичного училища ім. П.І.Чайковського
Т.А. Неганова,

Викладач музично-теоретичних дисциплін
Симферопольського музичного училища ім. П.І.Чайковського
Є.М. Неведрова

Друге, виправлене видання навчального посібника для другого класу ДМШ та ДШМ ґрунтується на сучасних методиках музичного виховання. Він містить музичний матеріал, що поступово ускладнюється в різних формах роботи: інтонаційних, ритмічних, творчих, теоретичних. Усі завдання відповідають віковим особливостям учнів другого класу. Посібник розраховано на викладачів і учнів початкових спеціалізованих мистецьких закладів системи Міністерства культури і туризму, музичних студій, гімназій, ліцеїв і батьків.

**Пошта: Красовському В.Я., а/с 6, м. Київ-83, 03083;
E-mail: melosvit@ua.fm або melosvit@mail.ru**

www.melosvit.com.ua

**ТЕЛ. ДЛЯ КОЛЕКТИВНИХ ЗАМОВЛЕНЬ:
(044) 331-29-42; (050) 31-31-255.**

- © Афоніна О., зміни, 2006;
- © Распопова О., ілюстрації, обкладинка, 2005;
- © Афонін О., комп'ютерний набір, 2005;
- © Красовська О., Красовський В., редакція, 2006;
- © Видавництво "Мелосвіт", зміни, 2006;
- © Красовський В., верстка, видання, зміни, 2006.

Підписано до друку 12.09.2006 р.. Формат 60x90/8. Папір фінський.
Друк офсетний. Ум. др. арк. 2,5. Зам. 12-7-7. Тир. 500 прим.

Від автора

Пропонований навчальний посібник є другою частиною серії навчальних посібників для 1–7 класів початкових спеціалізованих мистецьких закладів системи Міністерства культури і туризму України. Він містить систему більш складних творчих завдань, а також оновлений матеріал для розвитку музичного слуху, пам'яті, ритму та творчих навичок учнів молодшого шкільного віку.

Поруч із класичними та народними зразками в збірку увійшли твори сучасних українських композиторів для дітей, що може викликати зацікавленість учнів.

Даний навчальний посібник припускає можливість творчого ставлення викладачів до матеріалу, в залежності від умов роботи, ступеню підготовки та музичних здібностей учнів тощо.

Автор висловлює щирю вдячність за допомогу в підготовці цього видання викладачу Сімферопольського музичного училища Є.М. Неведровій, кандидату мистецтвознавства О.Л. Зосім.

Окрема подяка народному депутату України Асадчеву В.М., начальнику відділу культури Святошинської районної державної адміністрації в м. Києві Трусовій І.В., адміністрації ДШМ № 8 м. Києва.

Афоніна О.С.

Тема: Повторення мажорних тональностей

1

Став ї - жак гри - би зби - ра - ти

і на гол - ки на - стро - мля - ти.

Гол - ки го - стрі, по - ди - вить - ся!

Не - дар - ма їх вовк бо - їть - ся.

2

Пі - вень тат - ко у кур - чат, а гу - сак у гу - се - нят,

тат - ко по - ро - сят - ка - бан, а в яг - ня - ток це -

3

Є в со - ба - ки цу - це - ня - та, а у кіш - ки ко - ше - ня - та,

і в ко - ро - ви є ма - ля, ми зве - мо його - го

4

Вий - шов пів - ник наш на га - нок: "Що сьо - год - ні на сні - да - нок?"

Ба - чить: в ба - ноч - ці чер - в'як. "Це для ме - не?! Ма - буть, так!"

5

Усі зразки написані в різних мажорних тональностях.

1. Чим відрізняються тональності одна від одної?

2. Запишіть у зошиті всі тональності, які вам зустрілися в №№ 1 - 6.

3. Запишіть тонічний тризвук тональностей

До мажор, Соль мажор, Ре мажор, Фа мажор.

4. Проспівайте і вивчіть напам'ять, підпишіть ступені №№ 1 - 6.

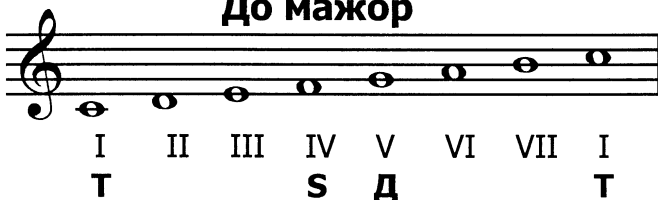
5. Зіграйте по пам'яті №1 в Ре мажорі, №2 - в Фа мажорі, №3 - в До мажорі, №4 - в соль мажорі, №5 - в До мажорі, №6 - в Ре мажорі.

Запам'ятаймо, що в ладу є стійкі та нестійкі ступені.

Познайомимось з головними ступенями:

I - Тоніка (Т); IV - Субдомінанта (S); V - Домінанта (Д).

До мажор

Соль мажор

Ре мажор

Фа мажор

Визначіть головні ступені в Ре мажорі, Фа мажорі.

Згадаймо все, що ми знаємо про ритм, метр, тривалості, розмір.

Рахуйте вголос і плескайте у долоні №№ 7 - 10

Прогулянка дізів і бемолів

Г. Бутенко

Музичний приклад

Рухливо

11

Ді - е - зи і бе - мо - лі зі - бра - лись по - гу - ля - ти, та за -

бу - ли по - слі - дов - ність, у я - кій ма - ли сто - я - ти. За - сму - че - ні всі зна - ки, бо

важ - ко при - га - да - ти. Так, мо - же, лю - бі ді - ти, їм вар - то під - ка - за - ти?

Фа, До, Соль, Ре, Ля, Мі, Сі -

за - спі - вай - мо нав - па - ки Сі, Мі, Ля, Ре,

Соль, До, Фа - за - спі-ва - є діт-во - ра!

rit.

Діези і бемолі
Зібрались погуляти,
Та забули послідовність,
У якій мали стояти.

Засмучені всі знаки,
Бо важко пригадати,
Так, може, любі діти,
Їм варто підказати?

Пр: Фа, До, Соль, Ре,
Ля, Мі, Сі -
Заспіваймо навпаки:
Сі, Мі, Ля, Ре,
Соль, До, Фа -
Заспіває дівтора.

Скласти ритм до віршів №№ 12 - 13 за таким планом:

1. В кожному рядочку знаходимо зупинки, коли читаємо вірш, і відмічаємо їх крапочкою.
2. Прислухаємося де четвертні, де восьмі.
3. Записуємо ритм тривалостями.

13. Срібні дерева (3/4)

Срібні дерева,
Срібне гілля.
Сріблом пухнастим
Вкрита земля. (Л.Первомайський)

12. Мишка (2/4)

-Мишко, мишко,
Де була?
-Ген на тім кутку села.
-Що ти там робила?
-Котиків ловила.
(В.Вітка)

Послухайте наступні музичні приклади, і спробуйте відрізнити різні жанри музики (наприклад, марш, вальс і т.д.) за музичним розміром.

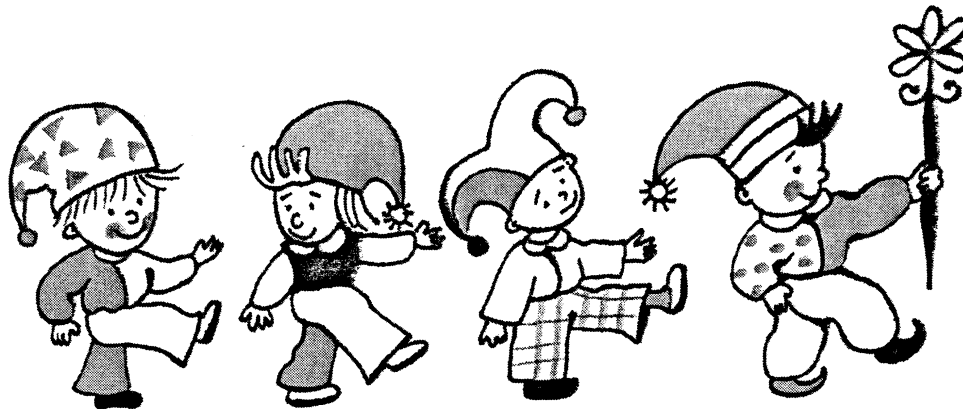
Вальс-жарт (уривок)

Д. Шостакович

Музичні приклади

14

A musical score for a waltz-joke. It consists of three systems of music. Each system has a treble and bass clef staff. The first system starts with a treble clef staff containing a whole rest followed by a series of eighth notes. The bass clef staff contains a steady eighth-note accompaniment. The second and third systems continue the melody and accompaniment. The score is in 3/4 time and the key signature has two flats.

Гноми марширують

В. Птушкін

Музичні приклади

Tempo di marcia

15

mf

crescendo

f

ff

sf

Тема: Секвенція

Секвенція - повторення мотиву від різних нот.

Секвенції бувають висхідними і нисхідними.

16. Казочка про Секвенцію.

Жила-була Секвенція. Вона була справжньою принцесою і жила в казковому замку. Знаменитою на весь світ вона стала через свою дивну мову - коли вона про щось розповідала, то промовляла фрази по кілька разів, причому кожен раз з новою інтонацією. І дуже любила давати поради, як от: треба вміти слухати, співчувати, допомагати.

Всі з задоволенням слухали, як вона про щось розповідає, бо навіть не дуже уважні люди могли її дуже добре зрозуміти.

Послухаємо секвенції в музиці.

17. Секвенція

Пасакалія

з сюїти соль мінор (фрагмент)

Г.Ф.Гендель

(Leggiero)

19

mp

cresc.

p segue

Завдання

20. Створи свою секвенцію.

Завдання

Їхав грека

Г. Колтунова

21. Знайди секвенцію:

Musical notation for exercise 21, showing a sequence of eighth notes in a bass clef with a key signature of one flat and a 2/4 time signature.

Завдання

Допишіть секвенції за зразком:

22

23

24

25

26

27

Завдання

Знайдіть секвенцію (№№ 28, 29)

28

Ка - ру - се - лі річ ве - се - ла, не по - ба - чиш тут сум -

них. А - ле на - ші ка - ру - се - лі не ли - ше ве - се - лий сміх.

29

Завдання Підберіть другу фразу з варіантів-відповідей

30 О - дяг - ну - ла о - сіль зо - ло - ту хус - ти - ну

та й пі - шла у - ран - ці в гос - ті на до - ли - ну.

31 Тут о - ка - зі - я та - ка: змер - зли лап - ки в гу - са - ка.

Змер - зли лап - ки, за - гру - бі - ли, на сні - гу по - чер - во - ні - ли.

Варіанти відповідей (других фраз)

32

33

34

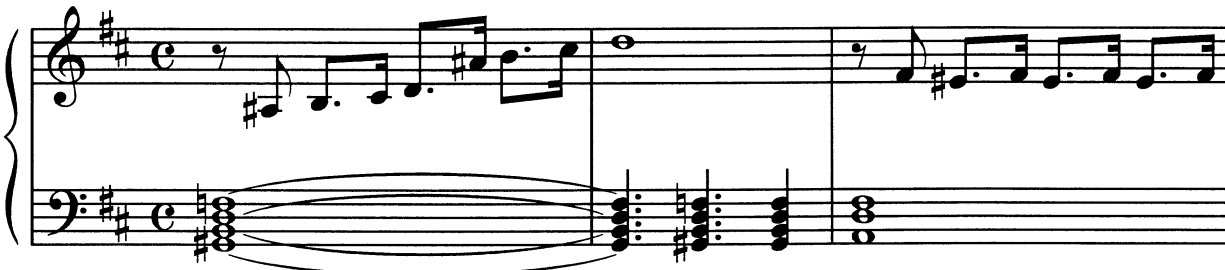
Проспівайте пісню і знайдіть секвенції

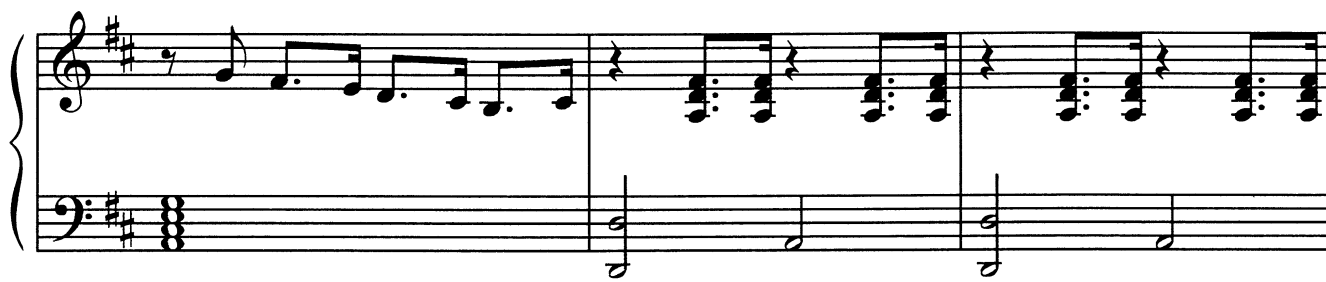
Завдання **Музичний приклад**

Рудий кіт

муз. і сл. О. Клявліної

Жваво

35

Є на сві-ті зві-рі - си - ні, чор-ні, бі-лі,

жов - ті та зе-ле-ні, сі - рі та ро-же-ві.

А у ме - не ко-тик - ми - лий мій вор-ко-тик,

ла - гід-ний та ніж - ний, ні - би сон - ця до - тик!

Приспів:

Ру - дий кіт, ру - дий кіт, ру - ді ла - пи, ру - дий хвіст, ру - ді

ву - ха, ру - дий ніс, на - че з лі - су ви - йшов лис. На - віть о - ці у ко - та - на - че

мор - ква зо - ло - та, на - че з'їв він а - пель - си - нів ці - лий віз!

Coda

Є на світі звірі
Сині, чорні, білі,
Жовті та зелені,
Сірі та рожеві.

А у мене котик
милий мій воркотик,
Лагідний та ніжний,
Ніби сонця дотик!

Рудий кіт, рудий кіт,
Руді лапи, рудий хвіст,
Руді вуха, рудий ніс,
Наче з лісу вийшов лис.

Навіть очі у ката -
Наче морква золота,
Наче з'їв він апельсинів цілий віз!

Він встає раненько,
Вмиється чистенько,
Пісню заспіває
Гарно нам усім.

В будь-яку погоду -
Вітер, сніг, негоду
Котик нас зігріє
Кольором своїм.

Тема: Ля мінор натуральний

Мажор і мінор - це лади. В них різна будова, вони по-різному звучать.

Згадайте будову мажору і запам'ятайте будову мінору:
тон, півтон, тон, тон, півтон, тон, тон (№ 36)

Мінор буває трьох видів:

натуральний, гармонічний, мелодичний.

натуральний

Завдання Проспівайте, вивчіть напам'ять №№ 36-40, підпишіть ступені, відзначте півтон між ступенями.

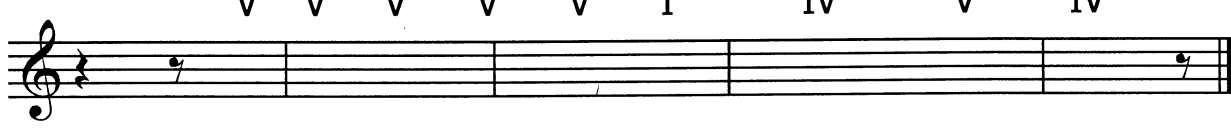
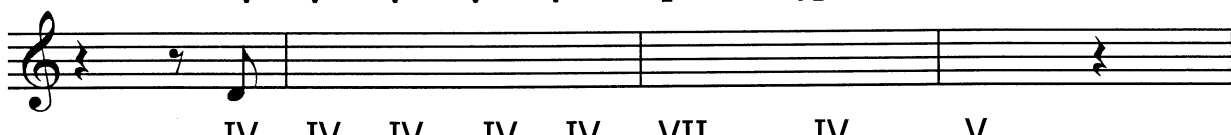
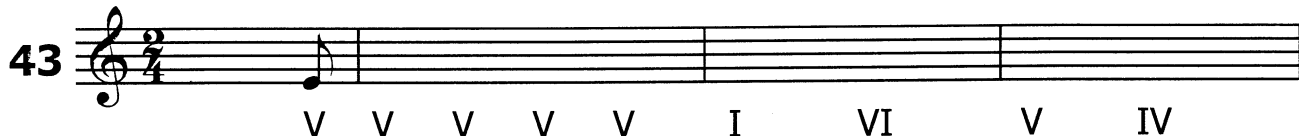

Завдання Простукайте ритмічні вправи №№ 41, 42 і дайте відповідь на питання: який ритм більше притаманний для пісні, вальсу? Складіть в ля мінорі мелодії з використанням цих ритмів (можна користуватися зразками).

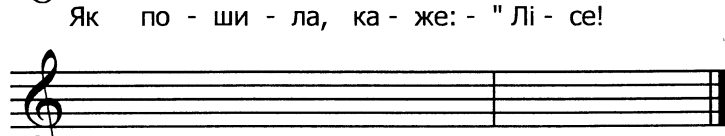
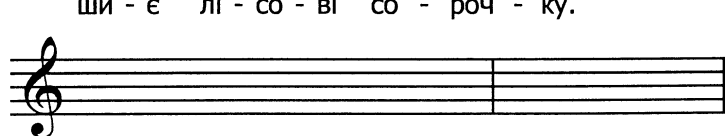
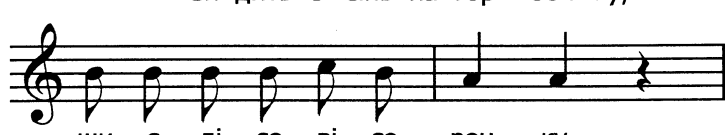

Завдання Замість ступенів записати ноти в ля мінорі.

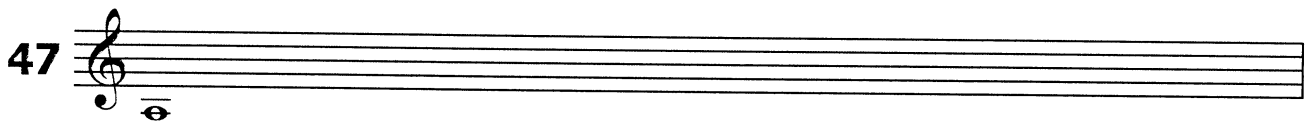
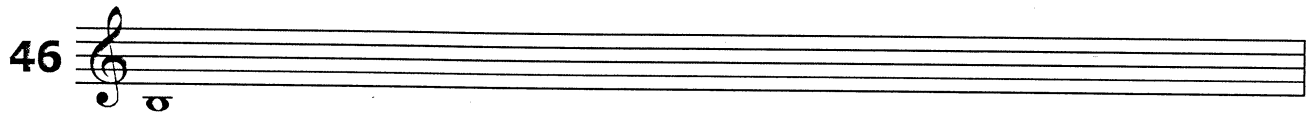
Якщо все вірно записали, то проспівайте пісню "Звіробіка"

Завдання Завершіть мелодії:

Завдання

Напишіть ноти малої октави

Питання і завдання.

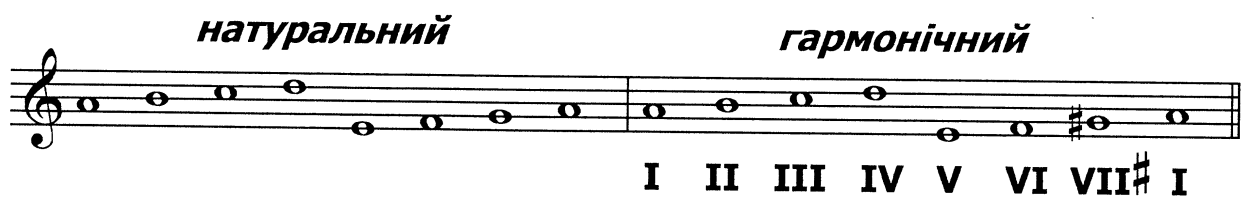
1. Яку будову має мінор.
2. Побудуйте та запишіть мінор від нот *ре, мі, сі*.
3. Проспівайте та визначіть ступені.

4. Визначіть головні ступені ля мінору.

Тема: Ля-мінор гармонічний

Гармонічний мінор відрізняється від натурального сьомим підвищеним ступенем.

Завдання

Проспівайте, вивчіть напам'ять, підпишіть ступені, відзначте півтон між ступенями.

50

51

52

53

54

Завдання Напишіть ноти малої октави

55

Завдання Замість ступенів запишіть мелодію в ля мінорі гармонічному

56

V V I III II I V VI VII I III II I II I VII V VI VII I

57

I V I V IV V VI VI V III IV V IV V VI V VII I

Завдання Заповніть такти

58

Сні-гу, сні - гу на - ме - ла нам зи - ма ба -
бу - ся, у мо-ро - за - ді - ду - ся по - бі - лі - ли ву - са.

Зайчикові вуха

муз. О. Афоніної
сл. В. Каменчук

59

Музична партитура першого системного з'єднання. Верхня частина (скрипка) містить мелодію з нотами, а нижня частина (альт) — басову лінію. Під нотою в останній частині вказано ліричні тексти: "За - ець ва - лян - ки у - зув,".

Музична партитура другого системного з'єднання. Під нотою вказано ліричні тексти: "і вдя-гнув ко-жу-ха а з-під шап-ки, ну хоч плач, ви-гля-да-ють

Музична партитура третього системного з'єднання. Під нотою вказано ліричні тексти: "ву-ха. Сі-є, ві-є, за-ві-ва сні-гом за-ві-рю-ха,

Музична партитура четвертого системного з'єднання. Під нотою вказано ліричні тексти: "а у зай-чи-ка, хоч плач, ду-же змер-зли ву ха." Знак "1" вказує на перше виконання цієї частини.

Музична партитура п'ятого системного з'єднання. Під нотою вказано ліричні тексти: "2". Знак "2" вказує на друге виконання цієї частини.

2. - І чого ти зажурився? - Цокотять синички.

- Ти б собі вдягнув на вуха теплі рукавички! *Приспів.*

Зробіть ритм (2/4)

60. Н.Завальська

Жирафа

Дуже довга в нього шия.
Чи він милом шию миє?
Весь у плямах, навіть хвіст!
Вищий він за всіх на зріст.

Питання.

Скільки видів мінору?

Завдання Запишіть:

тоніку; стійкі,
нестійкі, ввідні ступені;
тонічний тризвук ля мінору,
головні ступені.

Тема: Ля мінор мелодичний

Мелодичний мінор відрізняється від натурального шостим та сьомим підвищеними ступенями.

натуральний

мелодичний

Вивчіть напам'ять, підпишіть ступені.

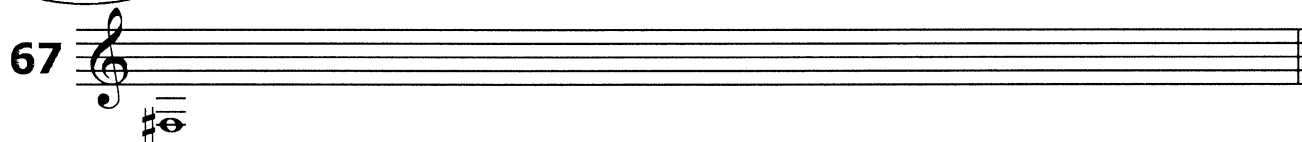
Завдання

Знайдіть секвенцію.

Завдання

Напишіть ноти малої октави

Завдання

Складіть вальс з ритмом, використовуючи секвенцію.

Завдання

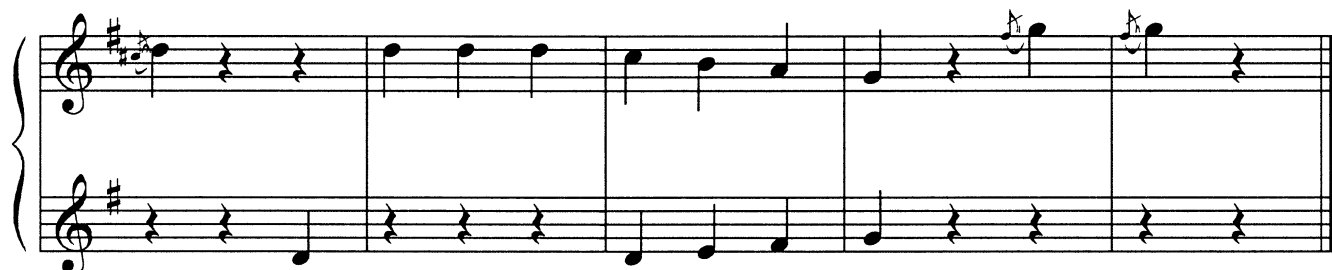
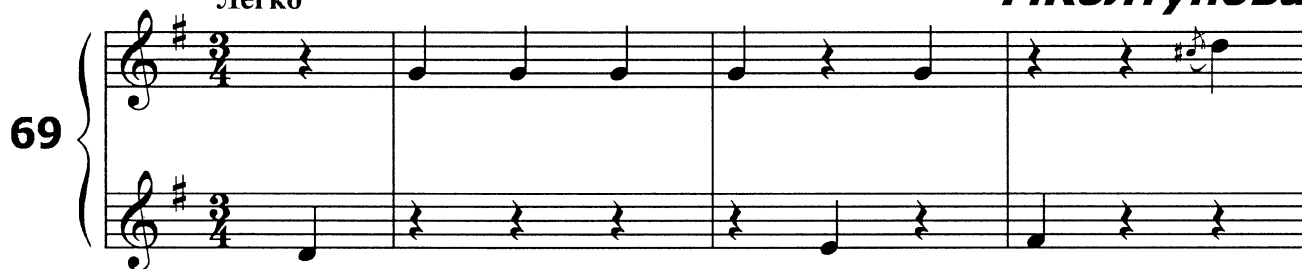
Прослухайте і проаналізуйте:

Музичний приклад

Легко

Вальс-смішинка "Хі-хі"

Г.Колтунова

Завдання

70. Запишіть ритм до віршу (3/4)

Н.Завальська Зайченя

Взимку має білу шубку,
Влітку - сірий козушок,
Він майстерно барабанить,
Якщо є сухий пеньок.

71. Питання та завдання.

Чим відрізняються види мінору один від одного?

Чим мінор відрізняється від мажору?

Записати види ля мінору.

Тема: Розмір 4/4 (С)

Завдання

Слухаємо музику і диригуємо.

В.Птушкін, "Гноми марширують" (стор. 9)

Співаємо з диригуванням, визначаємо тональність

Хо - ча доб-рий ко-жух ма - є

взим-ку зов-сім не гу - ля - є, У бар-ло - зі

міц - но спить! Ми зве-мо йо - го -

Завдання

Поставте тактові риски, проспівайте з диригуванням

Завдання

Складіть друге речення

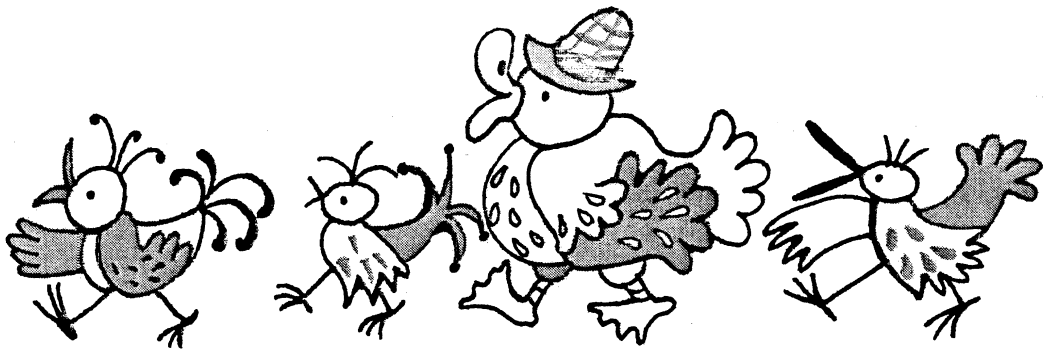

В шко - лі дзво - ник дзінь та дзінь, на ко - та на - па - ла лінь.

Завдання

Складіть марш, використовуючи ритм

Завдання Знайдіть риси, притаманні маршу

Музичний приклад

Марш пташок

Г. Колтунова

79

Рухливо

Запишіть ритм до віршів

80. А. Музичук

() **Дощик**

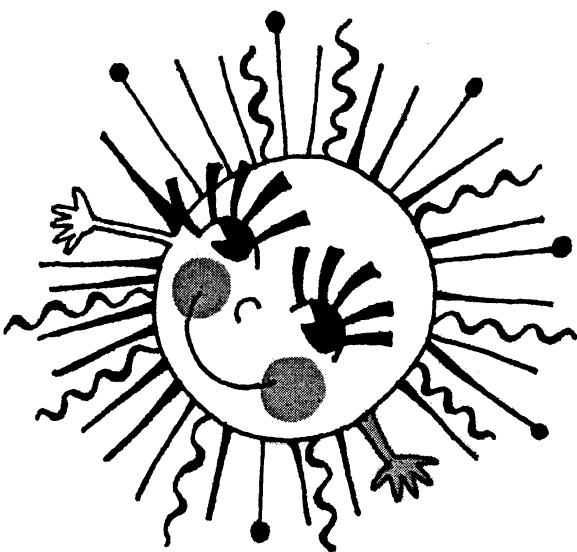
Барабана я не маю,
Нотну грамоту не знаю,
Та, бува, що безліч діб
Вибиваю влучно дріб.

81. Д. Чередниченко

() **Сонечко**

Побіжу на луки,
Підніму я руки,
Ними замахую,
Полечу до гаю.

82. Питання: Скільки долей в розмірах 4/4, 3/4, 2/4?

Тема: Ритм чверть з крапкою та восьма

Завдання Прослухайте і знайдіть риси, притаманні вальсу

Пташки вчаться танцювати вальс

Музичний приклад

Г. Колтунова

83

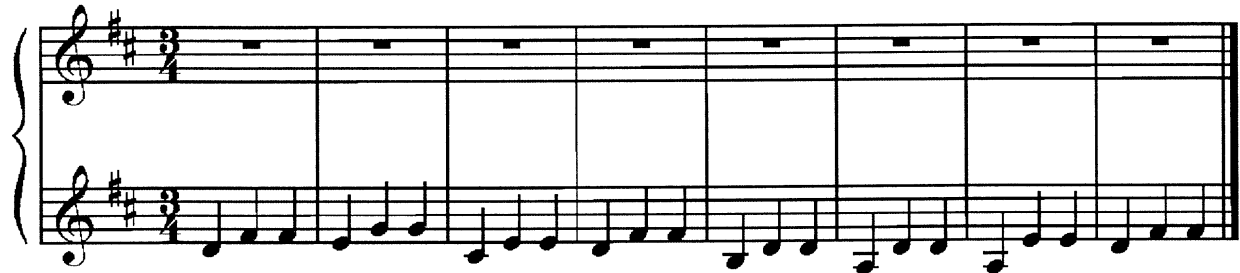
Помірно

Завдання

Створіть мелодію

84

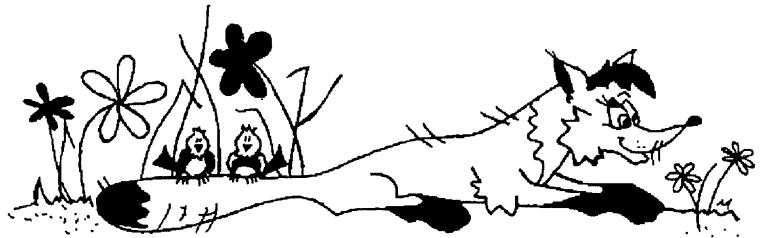

Запишіть ритм до віршів.

85. Н.Завальська

(3/4) **Лисичка**

Якось каже нам бабуня:
"В лісі мешкає красуня!
На ній хутро золоте,
Люблять всі її за те."

86. Н.Завальська

(2/4) **Хмара**

Мабуть, лебеді летіли
Та й у небі залишили
Ворох білого пушку
Чи пухнастого сніжку!

Завдання Рахуємо та плескаємо

Завдання Співаємо з диригуванням

Тема: Інтервали

Відстань між двома звуками - інтервал.

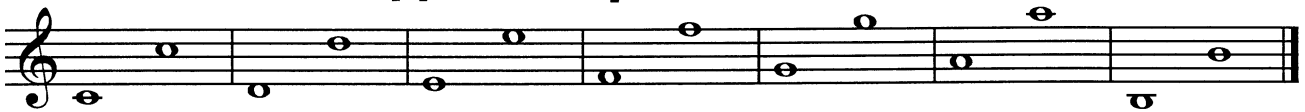
**Інтервал - проміжок -
співвідношення двох музичних звуків.**

Кожен інтервал має свою назву: прима - 1,
секунда - 2, терція - 3, кварта - 4, квінта - 5,
секста - 6, септіма - 7, октава - 8.

Прими в До мажорі. Прима чиста - ч.1.

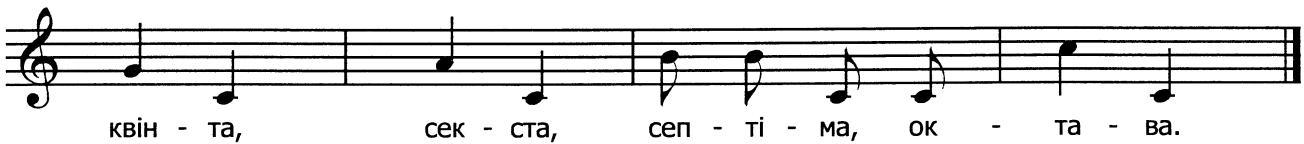
Октави в До мажорі. Октава чиста - ч.8.

Знайдіть спільне та різне в інтервалах прими та октави.

Проспівайте та знайдіть прими і октави.

Інтервали

Прима

Г.Десятник

Октава

Г.Десятник

Завдання

Спробуйте зіграти в октаву

Чор - на ніч в вік - ні мо - їм, чор - ний я - вір, чор - ний дім.

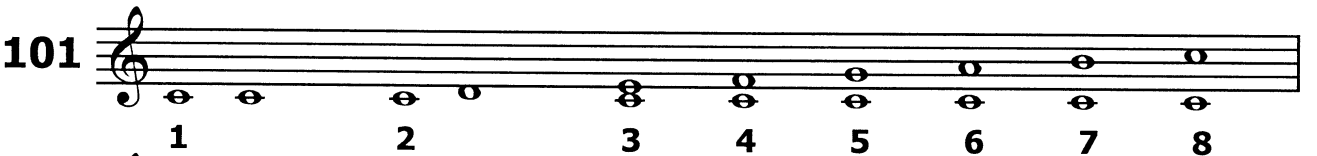
І дрі - ма бі - ля во - ріт чор - ний, чор - ний кіт - мур - кіт.

Якому жанру притаманний ритм? Складіть мелодію

За зразком запишіть інтервали від всіх білих клавіш

Тема: Секунда

Пам'ятаєте тон та півтон? Тон - це велика секунда, півтон - мала секунда. Секунда охоплює два сусідні ступені звукоряду

Топ - топ, се - кун - да - ми йде - мо. Топ - топ, до шко - ли бі - жи - мо.

А - ле не мо - же - мо стри - ба - ти, бо нам се - кун - ду тре - ба зна - ти.

Секунди в До мажорі

Завдання

Складіть вальс в ритмі

104

Секунди і терції

В. Калиниченко

105

106 Півень

Поважно

Г. Колтунова

Вальс секунди-забіяки

Весело, задиристо

Г. Колтунова

107

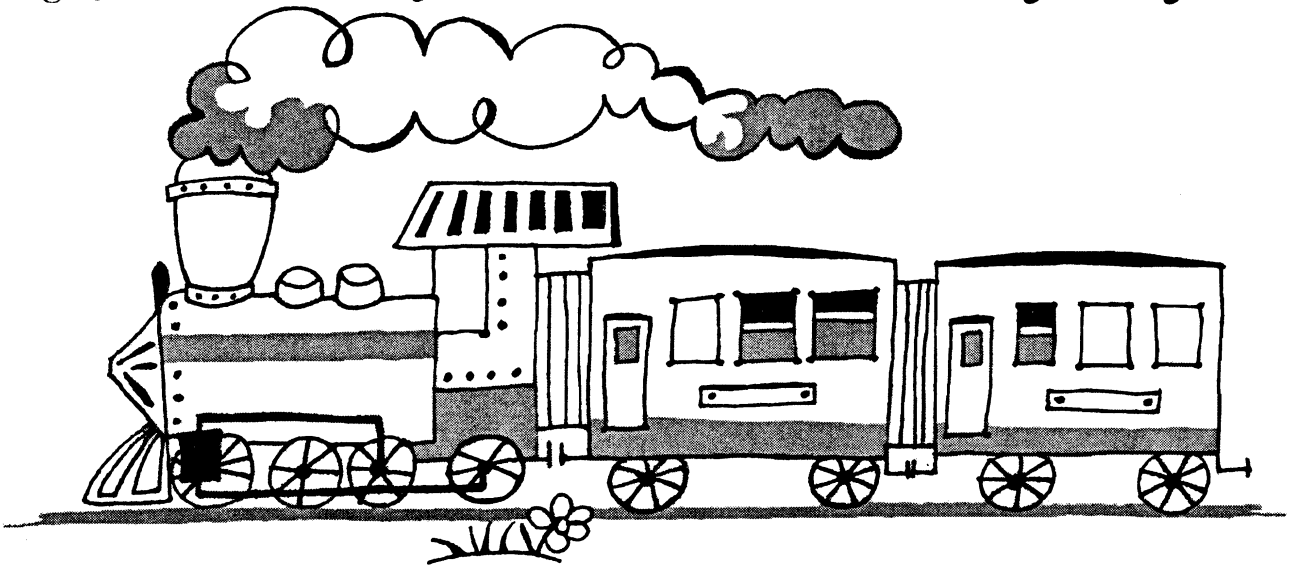
Вивчіть напам'ять

108
 Ту - пу - ту - пу. Лі - сом піш - ки че - ре - до - ю йшли сто - ніж - ки.

 Че - ре - вич - ки геть стоп - та - ли. "Де тут швець?" - во - ни спи - та - ли.

109

110
 Гей, ско - рі - ше, пос - пі - шай - те! Всі на по - тяг наш сі - дай - те!

 Ра - зом по - до - ро - жу - ва - ти завж - ди ве - се - ліш, ма - ля - та!

Завдання 111. Запишіть секунди від білих клавіш за зразком

 в2 м2 в2 м2 в2 м2 в2 м2 в2 м2 в2 м2 в2 м2

- 112. 1.** Скільки малих секунд в октаві?
2. Скільки великих секунд містить октава?
3. Запишіть секунди в Соль мажорі, Ре мажорі, Фа мажорі, ля мінорі та визначіть їх.
4. Знайдіть секунди в №№ 105, 106, 107.

Тема: Терція

Терція охоплює три ступені звукоряду.

Буває велика терція = 2 тони, мала терція = 1,5 тони

2T=1T+1T 1,5T=1T+1/2T 1,5T=1/2T+1T 2T=1T+1T 2T=1T+1T 1,5T=1T+1/2T 1,5T=1/2T+1T

Завдання

Знайдіть терції,
вивчіть напам'ять

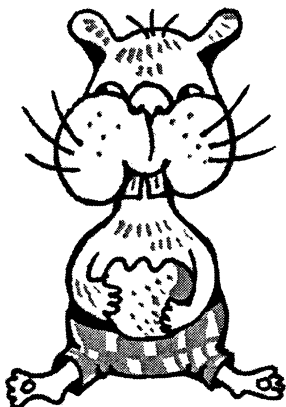

113 І ка - пус - та, і бу - ряк ви - тан - цю - ву - ють го - пак.

Не ва - ва - є чор - ний шпак і під - свис - ту - є: "так, так".

114 Вліз на пі - а - ні - но ко - тик і по кла - ві - шах і - де,

що шу - ка - є сам не зна - є, а - ле тер - ці - ю бе - ре.

115.

Хов - ра - шок за - ліз у нір - ку, щоб зро - би - ти пе - ре - вір - ку.

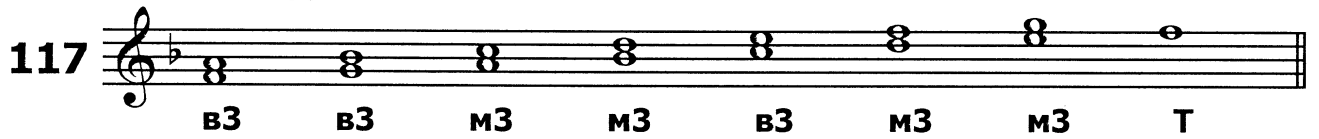
Ось ба - гат - ство все мо - є: є го - рох, ква - со - ля є.

Завдання

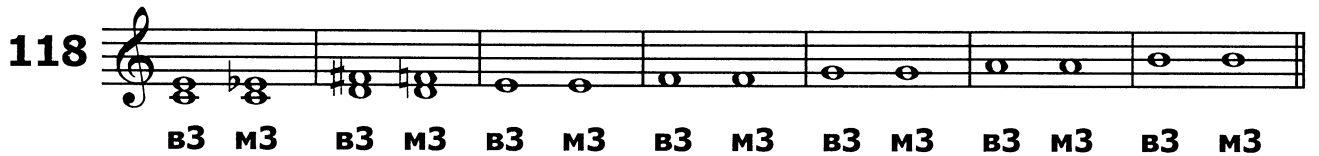
Складіть мелодію до ритму, використовуючи в.3 та м.3

Знайдіть помилки

Запишіть терції від нот за зразком

119. Запишіть ритм.

(2/4)

Капустина

Завтра іменини

В тітки Капустини

Каже Капустина:

-Прийде, прийде вся родина.

1. Зіграйте №№ 113, 115 в октаву, терцію.

2. Скільки великих терцій містить октава?

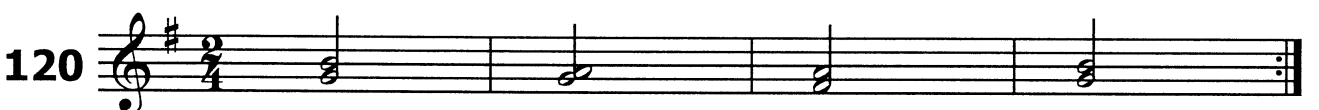
3. Скільки малих терцій в октаві?

4. Запишіть терції в Соль мажорі, Ре мажорі, ля мінорі.

5. В До мажорі записати задані інтервали на ступенях:

в3 в2 м3 в3
I I VII I

6. Визначіть інтервали і зіграйте цей номер в ритмі № 100

7. Продовжіть у ритмі № 116

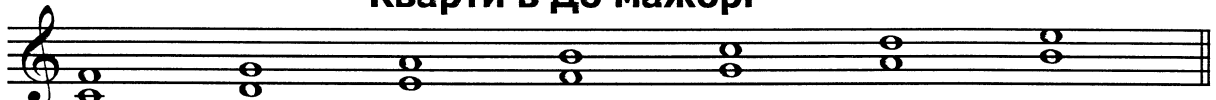

Тема: Чиста кварта

Кварта охоплює чотири ступеня звукоряду.

Чиста кварта = $44 = 2,5т$. На всіх ступенях мажору будується чиста кварта, крім IV. На IV ступені - збільшена $зб4 = 3т$

Кварти в До мажорі

122

2,5т 2,5т 2,5т 3т 2,5т 2,5т 2,5т

На всіх ступенях натурального мінору - $ч4$, крім VI.

На VI ступені - збільшена = $зб4 = 3т$

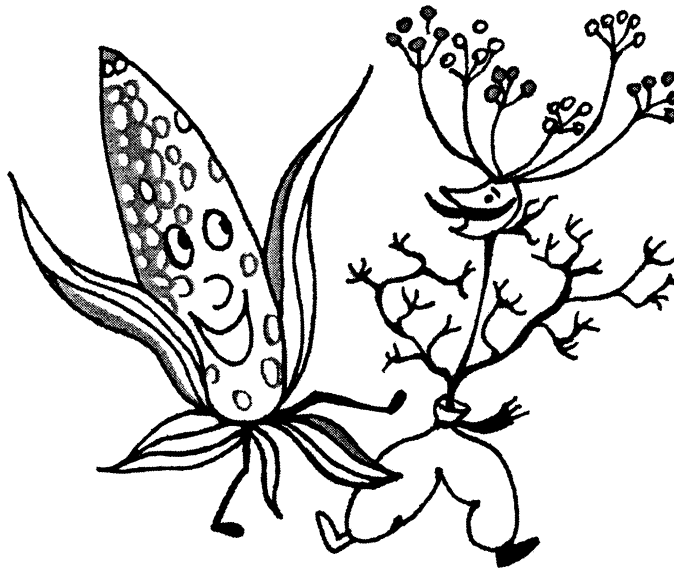
Кварти в ля мінорі

123

2,5т 2,5т 2,5т 2,5т 2,5т 3т 2,5т

Завдання

Проспівайте,
знайдіть $ч4$,
вивчіть напам'ять

124

Ку - ку - руд-зонь - ка ци - ба - та теж взя - ла - ся по - стри - ба - ти.
А за - не - ю кріп, кріп - гі - лоч - ка - ми тріп - тріп.

125

Шкіль-ний дзві-нок у квар-ту б'є і шко-ла вся здри - га - єть - ся, то
наш ве - се - лий дру - гий клас так на у - рок збі - га - єть - ся.

Завдання Закінчіть мелодію, використовуючи секвенцію

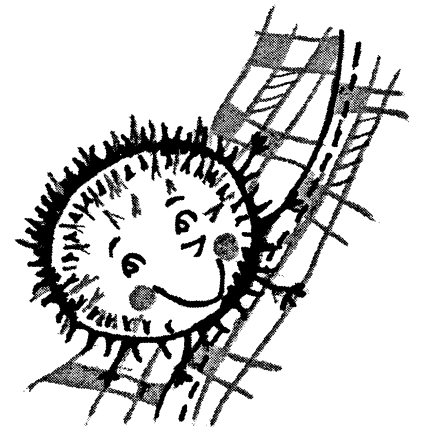
Знайдіть помилку

Запишіть ритм:

(2/4) **Реп'яшок**

"Реп'яшок, Реп'яшок," -
Подивися
У бабусин козушок
Причепився

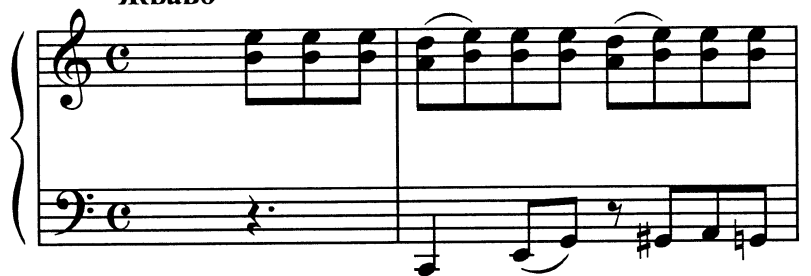
Визначіть інтервали і зіграйте у ритмі № 100. Проспівайте верхній голос, нижній програйте

131. Кумедне цуценя

Л. Марченко

Жваво

- 132.** 1. Якщо в октаві 6 тонів, то скільки тритонів вона містить?
 (Завдання) 2. Запишіть кварта в Соль мажорі, Ре мажорі, ля мінорі.
 3. Запишіть задані інтервали на ступенях в ля мінорі гармонічному. м3 в2 м3 м3

I I VII# I

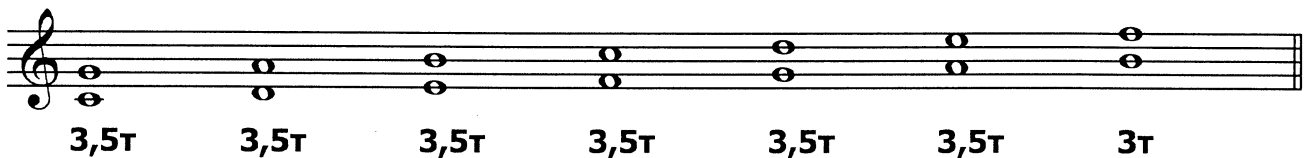
4. Визначіть інтервали в № 131.

Тема: Квінта

Квінта охоплює п'ять ступенів звукоряду.

Чиста квінта = ч5 = 3,5т. Зменшена квінта = зм5=3т

Квінти в До мажорі

В мажорі на VII ст. - зм5, в мінорі натуральному на II ст. - зм5.
 Проспівайте, визначіть ч4, ч5.

Квінта

Г.Десятник

(Завдання)

133

Скри - паль на скрип-ці ви - гра - вав сьо - год - ні квін - ту він вив - чав, на -
 вік су - сід за - пам' - я - тав той див - ний п'я - тий ін - тер - вал.

134.

Го - во - ри - ла киць - ка си - ну: "Сміт - тя ки - дай
 ти в кор - зи - ну, во - на зветь - ся rub - bish bin,
 зро - зу - мі - ло це то - бі? Тіль - ки сви - ні
 pigs не зна - ють, ку - ди сміт - тя ви - ки - да - ють!

Завдання

Знайдіть стрибки на ч5

135

136

137

138

Вго - ру, вниз і зно - ву вго - ру, за го - ра - ми вид - но мо - ре!

Ві - тер мо - ре роз - гой - дав, хви - лі до не - бес здій - няв!

Складіть мелодію

139

140

141

142

Знайдіть помилку

143

ч5 ч5 ч5 зм5 ч5 ч5 ч5

Визначіть інтервали і ступені, проспівайте почергово по голосах

144

145. Знайдіть ч5

Олень - Золоті Роги

Стримано

Г. Колтунова

146. Запишіть ритм.

А.Костецький

(3/4) **ПІСОЧНИЦЯ**

Кожному в пісочниці

Дуже грати хочеться,

Бо не просто в ній пісок:

Тісто в ній на пиріжок!

Завдання

147. 1. Запишіть квінти в Соль мажорі, Ре мажорі, ля мінорі.

2. Запишіть задані інтервали на ступенях в

Соль мажорі, Ре мажорі.

ч5 в3 в2 м3

I IV IV III

Тема: Транспозиція

Перенесення мелодії із однієї тональності в іншу тональність. При цьому не змінюються рух мелодії, лад, ритм; змінюються ключові знаки

148 До мажор

149 Ре мажор

150 Фа мажор

151 Соль мажор

Перетранспонувати в До мажор, Соль мажор, Ре мажор, Фа мажор

152

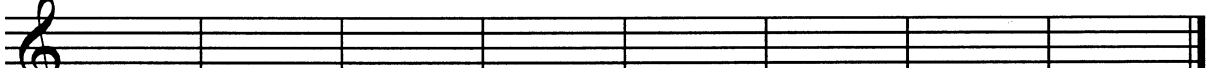
153

154

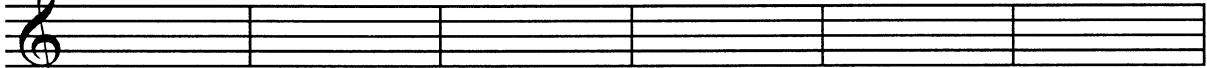
155

156

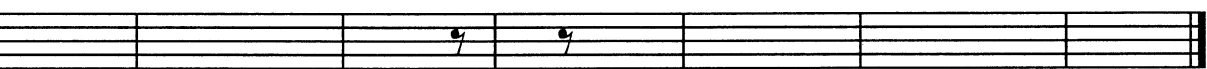
Замість ступенів напишіть ноти в До мажорі, Соль мажорі, Ре мажор

157

I II III I III III I I II III I III I I VI VII IV VI VII I V I V I

158

I I II II III III IV III IV V IV III II I I I II II III III

IV IV V V VI VI VII VII I I I VII VI VI V IV IV III III II II I

159

I V VI III V V V I V VI III

V V V V VI VI VII VII I

160. Визначте інтервали, ступені,
співайте верхній голос, нижній грайте

Тема: Ре мінор

Кожна мажорна тональність має паралельну мінорну.
Дві паралельні тональності мають однакові ключові знаки.
Тоніки паралельних тональностей знаходяться на відстані
малої терції = $1,5\tau = 3$ півтони.

Фа мажор і ре мінор - паралельні.

Проспівайте, вивчіть напам'ять, визначіть ступені,
види мінору, інтервали, складіть другий голос.

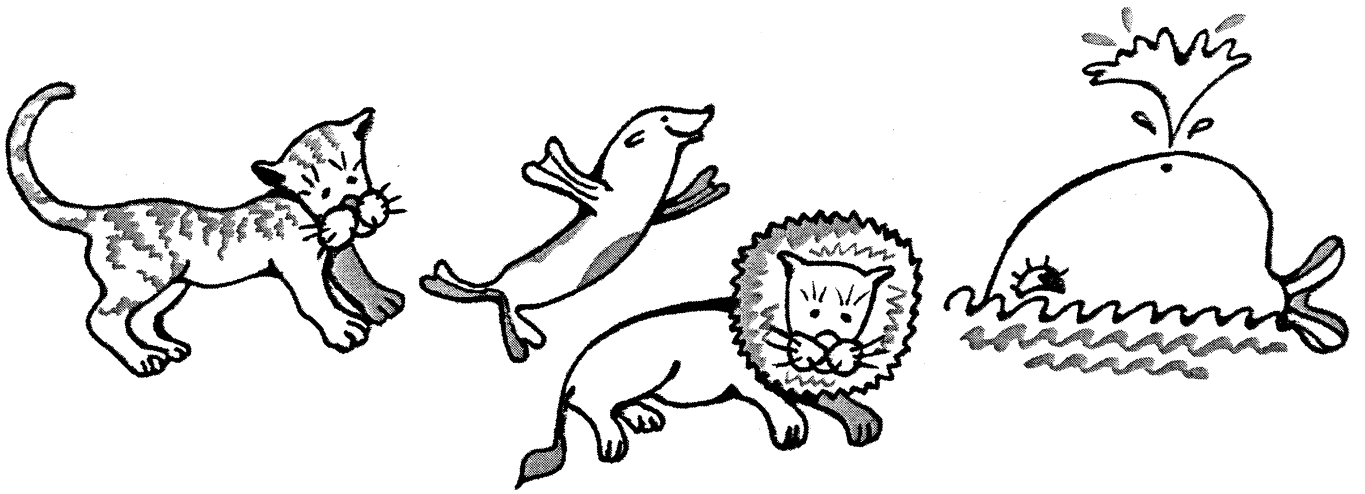
ре мінор

I II III IV V VI VII I

натуральний

гармонічний

мелодичний

161

Ti-ger-тигр, у-весь сму-гас-тий, Seal-тю-лень, він ма-є лас-ти,
 li-on-лев, жи-ве в са-ван-ні, whale-це кит у о-ке-а-ні.

162.

На-ша Та-ня гір-ко пла-че. По-ко-
 тив-ся в річ-ку м'я-чик! "Ти-хо, дів-чин-ко, не
 плач, не по-то-не в річ-ці м'яч!"

163.

164

165

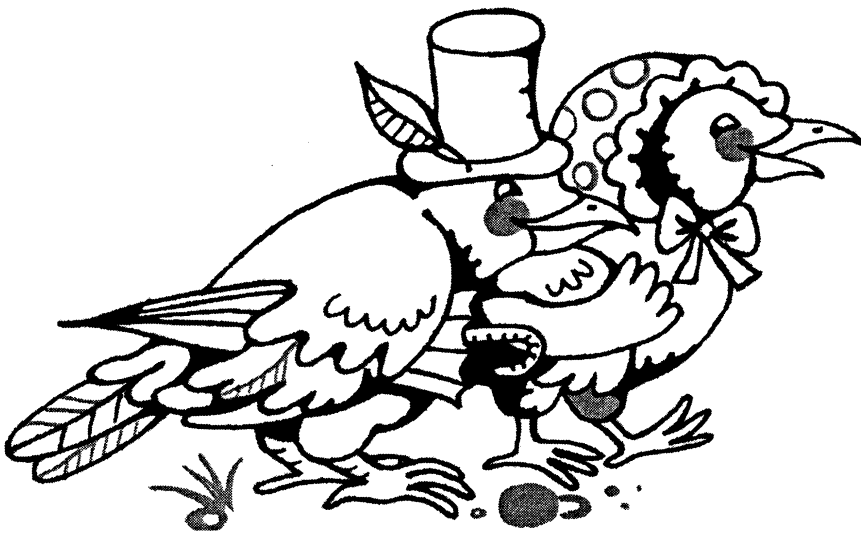
Завдання Заповніть такти, використовуючи секвенцію,
допишіть нижній голос в терцію

Стукати та рахувати вголос

Завдання Визначіть інтервали, побудуйте кварта та квінти
в ре мінорі

171. Запишіть ритм:

Д.Чередниченко

()

Скоромовка

Крикнув крук

На крукицю:

"Не сунь крила

У криницю".

Неслухняні черевички

муз. Л. Лабенської
сл. К. Перелісної

Рухливо

172

Че - ре - вич - ки ви, ма - лень - кі, че - ре - вич - ки

про - вор - нень - кі, че - ре - вич - ки з під - ков - ка - ми,

ой бі - да ме - ні із ва - ми! День у - сень - кий

аж до но - чі скрізь ви бі - га - ти о - хо - чі. На пі-соч - ку

і в ка - лю - жі - Де, стри-ба - ти вам бай - ду - же!

вам бай - ду - же!

Черевички ви маленькі,
Черевички проворненькі,
Черевички з підковками,
Ой, біда мені з вами!

Неслухняні черевички,
Ви не лізьте до водички.
У садочку є доріжки,
Щоб не мокли в мене ніжки.

Приспів: День усенький аж до ночі
Скрізь ви бігати охочі.
На пісочку і в калюжі -
Де стрибати - вам байдуже!

Приспів.

Завдання 1. Визначіть інтервали

Вальс сумного півтона

Г. Колтунова

173

Неспішно, зітхаючи

p *tr*

a tempo *rit*

174. 2. Запишіть задані інтервали в гармонічному ре мінорі.
Зіграйте це двоголосся і проспівайте в ритмі № 168, 169.

м3 в2 м3 м3
I I VII I

Питання: Ключовий знак; паралельна тональність;
тонічний тризвук; стійкі, нестійкі, ввідні
ступені ре мінору

Тема: Сі-бемоль мажор

Проспівайте, вивчіть напам'ять, підпишіть ступені

175

Не - бо чис - те, хмар не - ма - є, чом ще до - щик нак - ра -

па - є? По - яс - нив ме - ні І - ван: "Це пра - цю - є наш фон - тан".

176

За - єць ри - бонь - ку ло - вив в річ - ці хвос - ти - ка згу -

бив зеб - ра хвос - ти - ка знай - шла - ка - же: "Ой, я - ка міт - ла."

177

Слон со - бі туп - цю - є, по да - ху гу - ля - є,

а ні - хто не чу - є, і ні - хто не зна - є -

то це, ма - буть, лег - кий слон, а - бо ді - тям снить - ся сон!

Завдання

178. Замість ступенів запишіть ноти

I III III III II IV IV IV V IV III II III I I I IV IV III III II II III V IV III II III I I

Підпишіть ступені, знайдіть секвенцію

179

Зелене слоненя

муз. І. Кириліної,
сл. О. Вратарьова

Музичні приклади

Рухливо

180

mf

tr На

ос-тро-ві Ла-бем-ба в за - то-ці Ба-ла-бем-ба жи-

p

ли со-бі зви-чай-ні спі - ва - ю - чі сло - ни. Жи -

mf

ли со-бі, та й го-ді, спі - ва - ли при на-ро-ді, а

mf

вран - ці, при на-го-ді, роз - ка-зу-ва - ли сни

f

Бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, ба.

f

1, 2, 3

Бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, ба. Прий--//

4

ба. Бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба, бем-ба, ла-бем-ба,

ба.

Прийшла зима на острів. Коли ж то сонце вийде,
 А там зима - це дощик, Коли ж, нарешті, прийде
 Холодний, довгий дощик, Зелена і весела
 Небесний водограй. Танцююча весна.
 Але слонові сухо, І сонечко заграло,
 Бо два слонові вуха - Веселка запалала,
 Великі парасольки, І в чисте поле вийшло
 Накрийся - і співай. Зелене слоненя.
 Набридло зимувати, - Чому це ти зелене?
 Під вухами співати. Навіщо ти зелене?
 Одна єдина думка Для чого ти зелене?
 У кожного слона. - Тому, що я - весна.

Питання. Ключові знаки; тонічний тризвук; стійкі, нестійкі, ввідні, головні ступені сі-бемоль мажору?

Завдання. 1. Запишіть всі інтервали в сі-бемоль мажорі.
 2. Складіть мелодії.

181

182

3. Запишіть задані інтервали на ступенях в Сі-бемоль мажорі:

в3 м3 м3 в3 ч5 ч4 в3
 I II VII I I I I

Тема: Соль мінор

Проспівайте, вивчіть напам'ять, визначіть ступені,
види мінору, інтервали

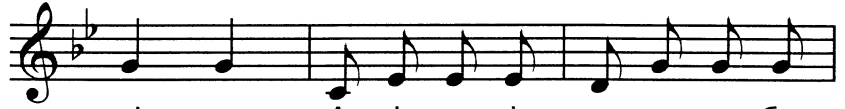
183

Я - кось frog - зе - ле - на жа - ба в річ - ці fish ло - ви - ла.

Ці - лий день із fi - shing rod з вуд - ко - ю си -

ді - ла. А під ве - чір взя - ла ри - бу,

під - нес - ла до річ - ки: "I am sor - ry" -

ви - ба - чай - те!" й ки - ну - ла в во - дич - ку.

184.

Дощ і - де, ра - ді - ють

кві - ти, і тра - вич - ка, і ква -

соль - ка тіль - ки за - хо - ва - лись

ді - ти

під ве - ли - ку па - ра - соль - ку.

185

соль мінор

натуральний

I II III IV V VI VII I

гармонічний

мелодичний

186

Завдання Стукати і рахувати вголос

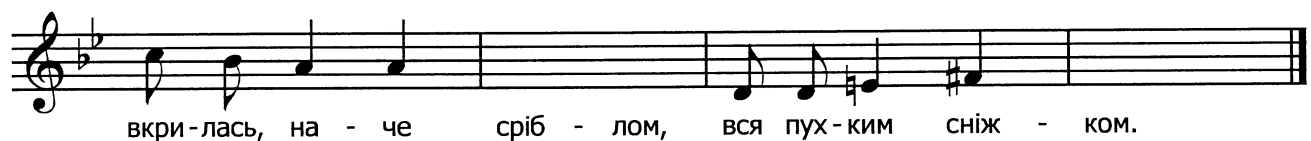
187

188

189

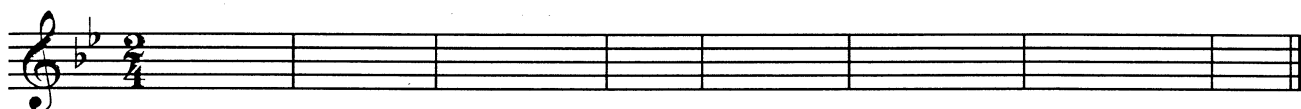
Заповніть такти:

190
 Мо - ло - да бе - різ - ка під мо - їм вік - ном

вкри - лась, на - че сріб - лом, вся пух - ким сніж - ком.

191. Запишіть нотами мелодію в мелодичному мінорі

I III V V I III V VI VI VII VII I III II II II IV III IV V III II II VII VII I I

Запишіть нижній голос в терцію

(До тоніки терцію не додавайте)

Знайдіть помилки, згадайте на яких ступенях в натуральному мінорі великі терції і малі, і чому?

Проспівайте і визначіть інтервали

196. **Завдання:** 1. Запишіть кварта і квінти в соль мінорі натуральному.
2. Згадайте на яких ступенях тритони.
3. Складіть мелодію

Питання: Ключові знаки;
паралельна тональність;
тризвук;
стійкі, нестійкі, ввідні, головні
ступені соль мінору

Тема: Мі мінор

Запишіть три види мі мінору.

Проспівайте, визначіть ступені, вивчіть напам'ять.

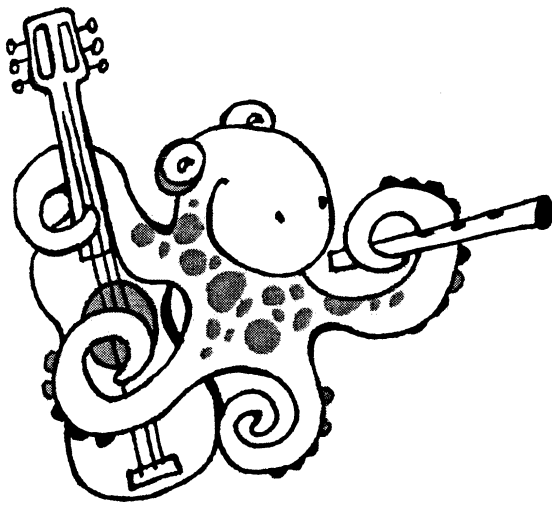
197

198

А на мо - рі ві - тер сви - ще,
хви - лі вже за го - ри ви - щі! Як - би хтось нам

до - по - міг! Ви - плив з мо - ря в ось - ми -
ніг. "Мо - жу я до - по - мог -
ти на той бік пе - ре - плив -
ти! По - ди - ви - лись всі на

ньо - го: "За - ма - лий ти, в ось - ми - но - же!"

Складіть другий голос:

199

В ха - ті я о - дин си - дів. Рап - том хтось за - гур - ко - тів, по - чав

грю-кати по да-ху... хто там,

хто? - пи - та - ю, - Who? I'm not at -

raid - я не бо - ю - ся на го -

ри - ще за - бе - ру - ся: "Хто це

грю - ка - є - то bang, за - раз я знай - ду те - бе! Cat - це

кіш - ка там гу - ля - ла і ме - не пе - ре - ля - ка - ла.

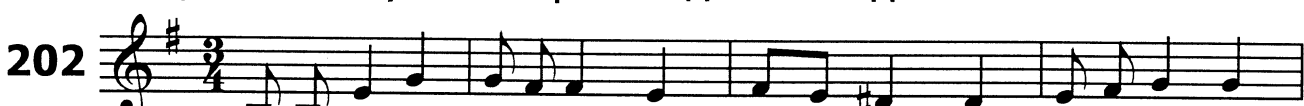
Проспівайте, програйте в терцію

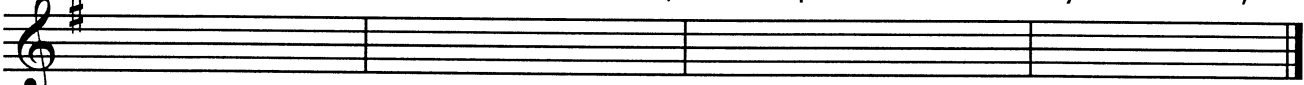
200 Визначіть ступені. Зіграйте в октаву

201 В гармонічному мі мінорі складіть мелодію

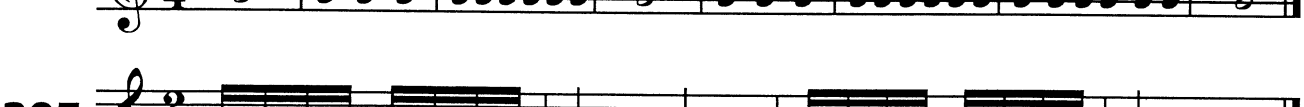

Я на ву - ли - цю хо - ди - ла, пи - ріж - ки з піс - ку лі - пи - ла,

ру - ки ду - же заб - руд - ни - ла: зро - бить чис - ти - ми їх

203. Простукайте

ДОЩИК

муз. Л. Лабенської
сл. В. Лабенського

Весело

206

Piano introduction in G major, 2/4 time. The right hand features a rhythmic melody of eighth notes, while the left hand provides a simple bass line with quarter notes.

First system of the song with lyrics. The vocal line is in G major, 2/4 time. The piano accompaniment continues with a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and quarter notes in the left hand.

Ра - но на вес - ні блис - ну - ло в ти - ші. І по да - ху

Second system of the song with lyrics. The vocal line continues with the same melody. The piano accompaniment features a more active bass line with eighth notes.

враз вда - рив до - щик - джаз. Зно - ву я на - зуст - річ

Приспів

Chorus of the song with lyrics. The vocal line has a more melodic and expressive character. The piano accompaniment features a steady bass line with eighth notes.

до - щик - ку спі - шу і до - щин крап - ли - ни на льо - ту лов - лю. До - щик до - щик друг

Музична партитура першого систем. Вона складається з трьох нотних ліній: верхньої ліній для вокалу, верхньої ліній фортепіано та нижньої ліній фортепіано. Ключова підписана G (два діжки). Вокальна лінія починається з нот G4, A4, B4, C5, що відповідають літерам "ве-се-ло". Підлітери "дзве-ни. Всім нам при-не-си а-ро-мат вес - ни!" розташовані під відповідними нотами. Фортепіанне супроводження складається з акордів та рухомих ліній.

ве - се - ло дзве - ни. Всім нам при - не - си а - ро - мат вес - ни!

Музична партитура другого систем, що складається з двох нотних ліній фортепіано. Верхня лінія містить швидко рухомих нот, а нижня лінія — більш повільні акорди. На початку верхньої лінії знаходиться дужка першого закінчення (1), що охоплює перші чотири такти.

Музична партитура третього систем, що складається з двох нотних ліній фортепіано. Верхня лінія містить швидко рухомих нот, а нижня лінія — більш повільні акорди. На початку верхньої лінії знаходиться дужка другого закінчення (2), що охоплює перші чотири такти.

Рано навесні
Блиснуло в тиші.
І по даху враз
Вдарив дощик-джаз.

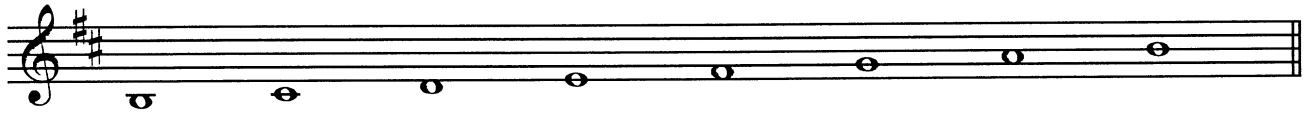
Приспів:
Знову я на зустріч
Дощику спішу
І дощин краплини
На льоту ловлю.

Дощик, дощик-друг,
Весело дзвени.
Всім нам принеси
Аромат весни!

Приспів.
Дощик пролетів,
Сонце сяє знов,
Минула гроза,
Розцвіла Земля.

Тема: Сі мінор

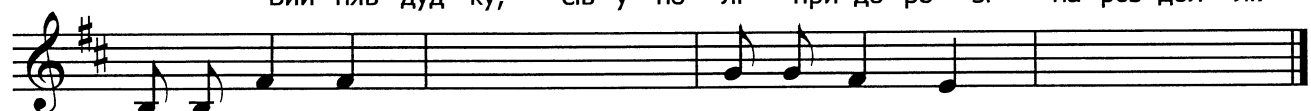
Проспівайте, вивчіть напам'ять, визначіть ступені,
види мінору, інтервали

Заповніть такти

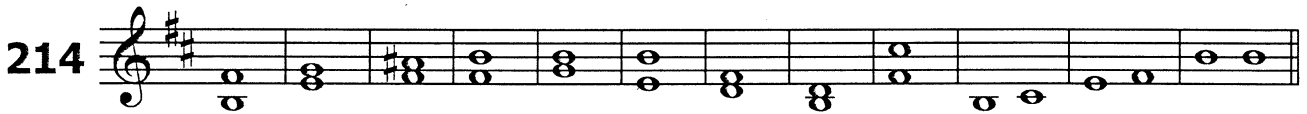
Вий-няв дуд-ку, сів у по-лі при до-ро-зі на роз-дол-лі.

Ду-ду-ду! - ду - да гу-де, роз-го-лос дов - кіл і - де.

213. Визначіть інтервали в сі мінорі

214. Побудуйте інтервали вниз від нот

ч4 в3 м3 ч8 ч4 ч5 ч5 в2 м2 м3 в3 ч8

Запитання. Ключові знаки; паралельна тональність, тонічний тризвук; стійкі, нестійкі, ввідні, головні ступені сі мінору

Знайдіть відповідний ритм до віршу А

216.

Н.Завальська

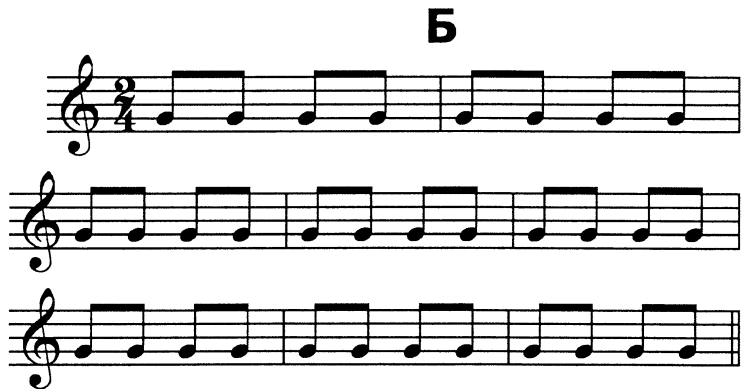
----- Має він тоненькі ріжки
----- І спирається на ніжки.
----- Всі сідають біля нього-
----- від малого до старого.

217.

О.Орач

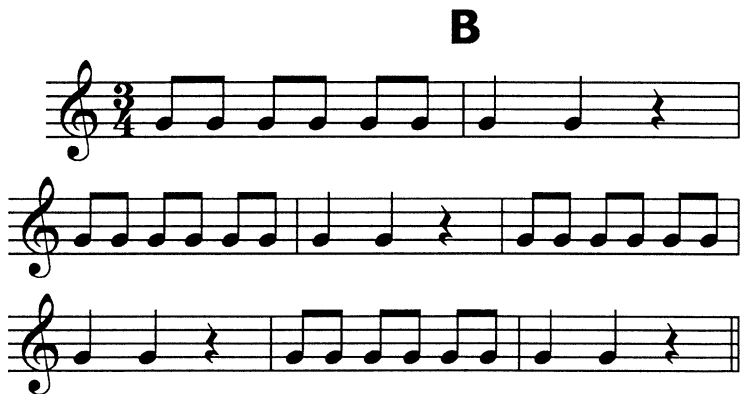
----- Сім братів - малярів
----- В королівстві кольорів,
----- Кожен кольором керує
----- В королівстві королює.

218.

Н.Завальська

----- Є у лісі дивна птиця:
----- Вдень - ховається,
----- боїться,
----- А вночі вона літає,
----- В полі, в лісі -
----- всіх лякає.

219. Укр. співанка

Бондарю, бондарю
--- Що ти робиш?
Струджу дошку
На дубову бочку.

A

220. М. Пономаренко

Осінь виклала на стіл
--- Смачних яблучок кошіль,
Повну діжку огірків,
Цілу гору буряків.

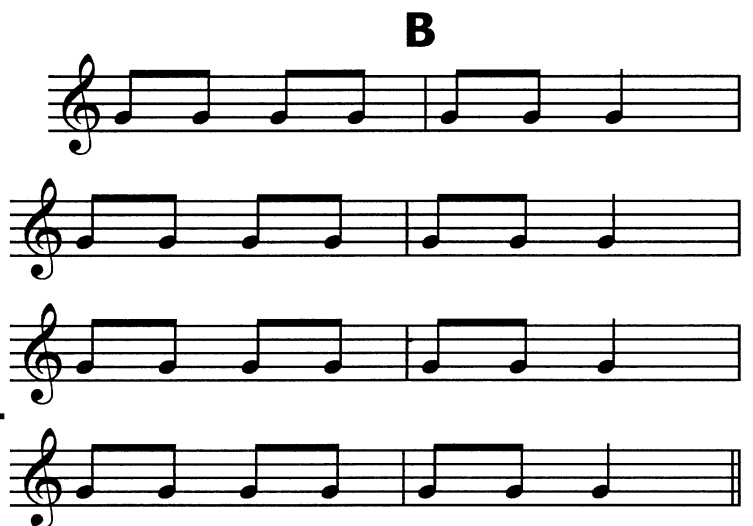
Б

221. М. Пономаренко

Вітер пензлика узяв.
--- Вітер сонце малював:
Раз-промінчик,
два-промінчик!
Сів вітрисько на ослінчик.

В

222. М.Пономаренко

На вершечку дуба Сойка
--- Цілий день сидить і ойка:
-Караул! Іде зима,
В мене валянок нема.

Г

--- Цілий день сидить і ойка:
-Караул! Іде зима,
В мене валянок нема.

223. Укр. нар. пісня

Ой дзвони дзвонять,
--- Хорти вовка гонять
По болотах, очеретах,
Де люди не ходять.

Д

Ой дзвони дзвонять,
--- Хорти вовка гонять
По болотах, очеретах,
Де люди не ходять.

224. Укр. нар. пісня

Бузьок - чапля,
--- Молока крапля
І в горнець, і в скопець,
А сам бузьок молодець.

Е

Бузьок - чапля,
--- Молока крапля
І в горнець, і в скопець,
А сам бузьок молодець.

Тональності

До мажор

ля мінор

натуральний

гармонічний

мелодичний

Соль мажор

мі мінор

натуральний

гармонічний

мелодичний

Ре мажор

сі мінор

натуральний

гармонічний

мелодичний

Фа мажор

ре мінор

натуральний

гармонічний

мелодичний

Сі бемоль мажор

соль мінор

натуральний

гармонічний

мелодичний

Соль мажор

Інтервали

в2 в2 м2 в2 в2 в2 м2

в3 м3 м3 в3 в3 м3 м3 Т

ч4 ч4 ч4 364-IV ч4 ч4 ч4 Т

ч5 ч5 ч5 ч5 ч5 ч5 3м5-VII Т

Музичні терміни

Басовий ключ – показує, що на четвертій лінії нотного стану пишеться нота "фа" малої октави.

Бекар – знак відміни діеза* чи бемоля.

Бемоль – знак, що понижує ступінь на півтону.

Будова мажорної гами – тон, тон, півтон, тон, тон, тон, півтон.

Будова мінорної гами – тон, півтон, тон, тон, півтон, тон, тон.

Ввідні ступені – VII, II.

Види мінору: натуральний, гармонічний, мелодичний. Гармонічний мінор відрізняється від натурального сьомим підвищеним ступенем. Мелодичний мінор відрізняється від натурального шостим і сьомим підвищеними ступнями.

Гама – послідовність ступенів ладу від тоніки й до тоніки наступної октави.

Діез* – підвищує ноту на півтону.

Долі – сильна та слабка.

Домінанта – п'ятий ступінь ладу.

Затакт – неповний такт. Затакт з останнім тактом складають повний такт.

Інтервал – це відстань між двома звуками, одночасне чи послідовне сполучення двох звуків. Порядок інтервалів:

прима, секунда, терція, кварта, квінта, секста, септима, октава.

Кварта (4) – (інтервал) відстань від першого до четвертого звуку. Чиста кварта – (ч4) = 2,5 тони. Збільшена кварта – (зб4) = 3 тони. В мажорі зб4 на четвертому ступені, в мінорі зб4 - на шостому.

Квінта (5) – (інтервал) відстань від першого до п'ятого звуку. Чиста квінта – (ч5) = 3,5 тони. Зменшена квінта (зм5) = 3 тони. В мажорі зм5 на сьомому ступені, в мінорі - на другому.

Лад – організація стійких та нестійких звуків біля тоніки. Мажор та мінор.

Метр – чергування сильних і слабких долей* у такті.

Нестійкі ступені – II, IV, VI, VII.

Нотний стан – це п'ять ліній, на яких пишуться ноти.

Паралельні тональності – це дві тональності, які мають однакові ключові знаки і різні тоніки, які знаходяться на відстані малої терції від тоніки мажорної до тоніки мінорної тональності.

ТАБЛИЦЯ ПАРАЛЕЛЬНИХ ТОНАЛЬНОСТЕЙ

До мажор	//	ля мінор – знаків 0
Соль мажор	//	мі мінор – один діез
Ре мажор	//	сі мінор – два діези
Фа мажор	//	ре мінор – один бемоль
Сі бемоль	//	соль мінор – два бемолі

Півтон – найкоротша відстань між клавішами.

Порядок бемолів біля ключа – сі, мі, ля, ре, соль, до, фа.

Порядок діезів біля ключа – фа, до, соль, ре, ля, мі, сі.

Прима (ч1) – звучання двох звуків в унісон.

Ре мажор – фа-діез і до-діез біля ключа.

Реприза – знак повтору.

Ритм – організує музику в часі. Це послідовність звуків однакової або різної тривалості, що впорядкована за допомогою метра.

Розв'язання – перехід нестійких ступенів у стійкі.

Розмір – (цифри біля ключа) вказує скільки у такті доль* та якої вони тривалості.

Розмір 2/4 – дводольний такт, в якому кожна доля одна чверть.

Розмір 3/4 – тридольний такт, в якому кожна доля одна чверть.

Розмір 4/4 – чотиридольний такт, в якому кожна доля одна чверть.

Секвенція – це повторення мотиву чи гармонічного звороту на іншій висоті безпосередньо за першим його проведенням.

Секунда (2) – звучання двох сусідніх звуків. Буває: велика – в2 і мала – м2. В2 = 1т, м2 = 1/2 т.

Скрипковий ключ – позначає, що на другій лінії нотного стану пишеться нота "соль" першої октави.

Соль-мажор – фа-діез біля ключа.

Стойкі ступені – I, III, V.

Такт – відстань від однієї сильної долі до другої.

Терція (3) – відстань від першого до третього звуку. Буває: в3 і м3. В3 = 2т, м3 = 1,5 т.

Тетракорд – чотириступеневий звукоряд.

Тон – відстань між двома білими клавішами, якщо між ними є чорна, або два півтони.

Тоніка – перший ступінь ладу.

Транспозиція – перенесення мелодії в іншу тональність без зміни ладу.

Тривалості нот. ціла; половинна; четвертна; восьма.

Тризвук – це акорд, в якому три звуки, розташовані по терціях. Він має два обернення – секстакорд (Т6, т6) і квартсекстакорд (Т6/4, т6/4).

Фа мажор – сі-бемоль біля ключа.

Фраза – відносно самостійна будова, що об'єднує два або декілька мотивів.

*) Саме так позначено в Інтегрованій лексикографічній системі "Словники України" вер. 1.04, Інституту мовно-інформаційних досліджень Національної академії наук України (прим. видавця).

ЗМІСТ

Тема: Повторення мажорних тональностей	4
Тема: Секвенція	10
Тема: Ля мінор натуральний	16
Тема: Ля мінор гармонічний	18
Тема: Ля мінор мелодичний	21
Тема: Розмір 4/4 (C)	23
Тема: Ритм чверть з крапкою та восьма	25
Тема: Інтервали	27
Тема: Секунда	28
Тема: Терція	31
Тема: Чиста кварта	33
Тема: Чиста квінта	35
Тема: Транспозиція	38
Тема: Ре мінор	39
Тема: Сі-бемоль мажор	45
Тема: Соль мінор	49
Тема: Мі мінор	52
Тема: Сі мінор	56
Тональності	60
Інтервали в Соль мажорі	61
Маленький словничок музичних термінів	62